

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ : ศึกษากรณีตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ที่ผ่านมาว่ามีบทบาทเช่นไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมบทบาทการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์

1.2 วิธีดำเนินการ

ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมหลายวิธีควบคู่กันไป กล่าวคือ ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยทางเอกสาร ส่วนข้อมูลปฐมภูมิใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิจัยอย่างครบถ้วน รวมทั้งสิ้น 19 ตัวอย่าง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและวิเคราะห์ควบคู่กันไป

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์

ผลการศึกษาวิจัยที่ได้ชี้ชัดว่า การเมืองภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนองอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการจัดการความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน โดยการไกล่เกลี่ย การทำหน้าที่ช่วยเหลือ/เสนอแนะทาง และหาทางออกให้แก่คู่พิพาท นำไปสู่การยุติคดีด้วยการประนีประนอมยอมความ การจัดการความขัดแย้งโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ก่อให้เกิดผลในเชิงบวกต่อทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชน ด้วยความตระหนักว่า การสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนต้องใช้หลักความเอื้ออาทรและความสมานฉันท์ของชุมชนเป็นหลัก ปรับปรุง แก้ไข และป้องกัน

ความขัดแย้งด้วยการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย และหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งฟื้นฟูระเบียบสังคม และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม แก่ทุกฝ่าย

ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า บทบาทที่โดดเด่นของการเมืองภาคประชาชน ตำบล ในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ อยู่ที่บทบาทในการจัดการ ตลาดผลผลิต บทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของชุมชน บทบาทในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาชุมชน และบทบาทในการจัดระบบการจัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการกับปัญหาาร่วม ที่เกี่ยวข้องกับคนหลายคน ซึ่งในสภาพปกติคนเหล่านี้อาจจะต่างคนต่างแข่งขันกันมุ่งแสวงหา ประโยชน์ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องมารับรู้ปัญหาร่วมกัน ทำงานร่วมกัน รู้จัก มักค้ำกันมากขึ้น มีพื้นที่ให้ได้ใช้ความสามารถแก้ไขปัญหาร่วมกัน สามารถรวมพลังเพื่อแก้ปัญหา ร่วมที่กระทบทุกคน ทำให้ผู้ประสบปัญหาสามารถฟื้นตัวขึ้นในระยะเวลาอันรวดเร็ว เป็นการเพิ่ม อำนาจของกลุ่มคนให้สามารถต่อต้าน หรือต่อรองกับแรงรุกรจากภายนอกที่มีวิถีชีวิตของคนใน ชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเสียเปรียบ อีกทั้งยังช่วยรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นกระบวนการ สร้างความสมานฉันท์จากการทำงานร่วมกัน กระบวนการทำงานร่วมกัน นำไปสู่การสร้างกตিকা/ เงื่อนใจร่วม การที่ชุมชนได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางกตিকা เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง หรือเมื่อกตিকাเกิดจากการกำหนดร่วมกันก็เป็นที่ยอมรับไม่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ส่งผลให้ หมู่บ้าน ตำบล สามารถสร้างความสุข ความสันติ และความมั่นคงได้ในที่สุด

1.3.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้าง ความสมานฉันท์

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การเสริมสร้างความสมานฉันท์ของการเมือง ภาคประชาชน ตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง มีความเด่นชัดมาก เป็นปัจจัยในด้าน จิตสำนึกของประชาชนที่มีความกระตือรือร้น สนใจติดตามประเด็นปัญหาของหมู่บ้านชุมชน มีความเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมสูง การเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น ช่วยกันคิด ตัดสินใจ เน้นแนวทางแก้ไขที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด กำหนดระเบียบ กติกา มารยาท ตลอดจนการ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ปรึกษาพูดคุยกันได้ มีการประนีประนอม ช่วยเหลือ เอื้ออาทรกัน แบบพี่แบบน้อง เมื่อคนในชุมชนมีความรัก มีความสามัคคี จะทำกิจกรรมใดก็สำเร็จ เกิดสันติภาพ ในชุมชน กลุ่มกิจกรรม องค์กรต่าง ๆ ร่วมมือกันทำงานเพื่อสังคม

นอกจากนี้ ผลการศึกษาข้างชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมชุมชน ที่มีการช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น การลงแขกเก็บทุนเรียน การจัดกิจกรรมส่วนรวม การช่วยเหลือกันด้านความรู้ เช่น การทำทุเรียนนอกฤดูคุณภาพ การส่งเสริมให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งระดับสถาบัน ครอบครัว และบุคคล เช่น คุยกันขณะดื่มน้ำชา กาแฟ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ และประสบการณ์จากสภาวะแวดล้อมที่หลากหลาย ส่งผลให้คนในชุมชน เกิดความรัก ความผูกพัน เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกันมากขึ้น ตลอดจนยกย่องและสร้างแรงจูงใจแก่ภาคประชาชนที่เป็นแบบอย่างแห่งการเรียนรู้สู่ความเสมอภาคกัน จงกระทั้งสามารถเป็นตำบลเสมอภาคกันที่เข้มแข็ง สอดรับกับนโยบายของรัฐบาลในสมัยปัจจุบัน

ประเด็นเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ค้นพบในการศึกษาวิจัย เนื่องจากการเรียนรู้โดยผ่านการทำงานของกลุ่ม องค์กร เช่น การรวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ระบบบริหารจัดการร่วมกัน ลักษณะที่น่าสนใจประการหนึ่งของการทำกิจกรรมของตำบลในวงได้ คือ กิจกรรมที่ทำมีหลากหลาย มีความเชื่อมโยงกันในวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน กิจกรรมเหล่านี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน ได้มีโอกาสพบปะเพื่อร่วมคิด ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกันมากขึ้น นอกเหนือจากการพบปะตามธรรมเนียมปฏิบัติที่มีอยู่เดิม การพบปะผ่านการทำกิจกรรมร่วมมีส่วนช่วยสานสายใยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้มีความผูกพันเพิ่มขึ้น เมื่อได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมกลุ่ม ความเข้าใจในปัญหาาร่วมของคนในชุมชนมีมากขึ้น อันจะช่วยกระตุ้นให้เพิ่มความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมของปัญหา ทั้งที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับกลุ่ม และกิจกรรมการดำรงชีพที่กลุ่มไปเกี่ยวข้อง และปัญหาส่วนรวมบางส่วนของชุมชน ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้มักจะยึดโยงเข้าด้วยกันอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน ความสัมพันธ์และความรู้สึกผูกพันเชิงสมานฉันท์เพื่อร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหาาร่วมที่เผชิญอยู่จึงเพิ่มขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ในทิศทางนี้เป็นฐานสำคัญของการรวมพลังทำงานด้านอื่น ๆ ที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัย บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ เมื่อพิจารณาจากตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง จี้ชี้ว่าการเมืองภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ในตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการจัดการความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน โดยการไกล่เกลี่ย การทำหน้าที่ช่วยเหลือ/เสนอแนวทาง และหาทางออกให้แก่คู่พิพาท นำไปสู่การยุติคดีด้วยการประนีประนอมยอมความ การจัดการความขัดแย้งโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ก่อให้เกิดผลในเชิงบวกต่อทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชนด้วยความตระหนักว่าการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนต้องใช้หลักความเอื้ออาทรและความสมานฉันท์ของชุมชนเป็นหลัก ปรับปรุง แก้ไข และป้องกันความขัดแย้งด้วยการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย และหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งฟื้นฟูระเบียบสังคม และบังคับใช้กฎกติกาอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

บทบาทในข้อนี้เป็นไปตาม “กระบวนการสมานฉันท์” ที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นให้มีการจัดการตนเอง และจัดการร่วมกันจนลงตัวได้ในที่สุด ผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายต้องเห็นชอบร่วมกันเกี่ยวกับ “กระบวนการ” ที่จะใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความ “สมานฉันท์” คือ “ความพอใจร่วมกัน” “ความเห็นพ้องกัน” ทำให้สลายความขัดแย้งที่เป็นปัญหา กลายเป็น “ความพอใจร่วมกัน” หรือความ “สมานฉันท์” (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2549) และสอดคล้องกับคำกล่าวของ วันชัย วัฒนศัพท์ (2549) ที่ว่า การสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นต้องสร้างความไว้วางใจต่อกัน และสำคัญที่สุดต้องฟังกัน วิธีการที่ดี คือการเจรจาไกล่เกลี่ย

ในส่วนของผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทที่โดดเด่นของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง อยู่ที่

ประเด็นเรื่องบทบาทในการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานเพื่อส่วนรวม มีการจัดการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการรวมกลุ่มพูดคุย ทำงานร่วมกันเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ได้เรียนรู้และรู้จักกันมากขึ้นมีการพึ่งพาตนเองอย่างมีศักยภาพเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้สันติวิธีความสมานฉันท์ในกระบวนการทำงาน เพื่อสร้างให้เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน นับว่าการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานเพื่อส่วนรวม จึงมีผลต่อการแสดงบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ เพราะแนวทางสร้างความสมานฉันท์ต้องสร้างความร่วมมือในชุมชน

บทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ชุมชน” เป็นห่วงโซ่ที่อ่อนที่สุด ของอำนาจปกครองของรัฐ แต่เป็นจุดที่แข็งแกร่งที่สุดของการเมืองภาคประชาชน เพราะชุมชนมีพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ ความรักในแผ่นดินของผู้คนในชุมชน จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิด “การมีส่วนร่วมโดยธรรมชาติ” เพราะเป็นผลประโยชน์ของผู้คนในชุมชน “เป็นทั้งประวัติศาสตร์ (อดีต) เป็นทั้งปัจจุบัน และเป็นอนาคต (ของลูกหลาน) ของคนในชุมชน (ชัยวัฒน์ สุรวิชัย, 2545)

ประเด็นเรื่องบทบาทในการจัดการตลาดผลผลิต จากปัญหาผลผลิตล้นตลาด ทำให้ราคาตกต่ำไม่คุ้มทุน การเมืองภาคประชาชนได้แสดงบทบาทอย่างเด่นชัดในการเข้าไปดูแลช่วยเหลือ รวบรวมผลผลิตขายให้โรงงาน/ผู้บริโภคโดยตรง หรือรวมกลุ่มกันขาย ทำให้สมาชิกขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด ปรับปรุงคุณภาพการผลิตที่ปลอดภัย การผลิตนอกฤดูกาล และการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ใช้การบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งให้เกิดการเข้าใจ การเรียนรู้และการพัฒนางานร่วมกัน เป็นที่ยอมรับในศักยภาพในความสามารถ การที่ผู้ประสบปัญหาได้มาทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรู้จักมักคุ้นกันมากขึ้น มีพื้นที่ให้ได้ใช้ความสามารถมาแก้ไขปัญหาร่วมกัน นับว่าเป็นกระบวนการสร้างความสมานฉันท์จากการทำงานร่วมกันซึ่งสามารถขยายผลไปสู่ความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไป

บทบาทในข้อนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ นายประเวศ วะสี ที่ว่า โครงสร้างและจิตใจของประชาธิปไตย คือ แต่ละบุคคลมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน พากันทำเรื่องดี ๆ มีการรวมกลุ่มกัน ค้นคว้าหาความรู้ และมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เกิดโครงสร้างใหม่ในสังคมซึ่งเป็นโครงสร้างทางราบ เมื่อมีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำด้วยความเสมอภาค และภราดรภาพ สังคมจะเกิดโครงสร้างใหม่ เป็นโครงสร้างทางราบ ที่ไม่ใช่โครงสร้างอำนาจ แต่เป็นสัมพันธภาพด้วยใจ ด้วยการเรียนรู้ ด้วยความร่วมมือ มีความเป็นประชาธิปไตยโดยสาระ

ประเด็นเรื่องบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของชุมชน การดำเนินโครงการที่เน้นการเติบโตด้านเศรษฐกิจ โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน นำไปสู่ปัญหาร่วมที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบกับคนหลายคน การเมืองภาคประชาชนได้แสดงบทบาทในการจัดเวทีประชาคมเพื่อ รับฟังความคิดเห็น เป็นตัวแทนไปเจรจากับผู้รับผิดชอบ การชุมนุมต่อต้าน การนำเสนอปัญหาความเดือดร้อนในเวทีสาธารณะ เป็นต้น เป็นการรวมพลังเพื่อแก้ปัญหาร่วมที่กระทบทุกคน การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการเพิ่มอำนาจของกลุ่มคน ประชาชนให้สามารถต่อต้านหรือต่อรองกับแรงรุกรจากภายนอกที่มาบิวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเสียเปรียบ อีกทั้งยังช่วยรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนและชุมชนนำไปสู่ความสมานฉันท์ในชุมชน

บทบาทในข้อนี้เป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชน ในความหมายที่ เดวิด แมทธีว (David Mathew) ให้ไว้ว่า การเมืองภาคประชาชน หมายถึง การเมืองแบบมีส่วนร่วม ของพลเมืองในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ยับยั้งการกระทำของรัฐฯ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน หรือคือ การสร้างพื้นที่ทางการเมืองที่ทำให้ประชาชนธรรมดาามีบทบาทอย่างเข้มแข็ง ในรูปแบบของ กระบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนเพื่อให้สังคมเป็นฝ่ายกำหนดตัวเองได้มากขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ได้ขยายสิทธิ ของชุมชนให้ครอบคลุมถึงการรวมตัวกันของบุคคลขึ้นเป็นชุมชน และให้สิทธิชุมชนที่จะเรียกร้อง หน่วยราชการหากปฏิบัติการจัดแย้งกับสิทธิของชุมชนให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถ ลงประชามติในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

ในประเด็นเรื่องบทบาทในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาชุมชน เป็นการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งให้เกิดการเข้าใจ การเรียนรู้และการพัฒนางานร่วมกัน เพื่อสร้างให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้ให้บริการ

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับกรณีศึกษาของ ชัยพันธ์ ประกาสะวัต (2544) ที่พบว่า วิธีคิดใหม่ของการแบ่งปันการใช้น้ำ คือจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างชาวบ้าน ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ต้องมีการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางสันติวิธีและใช้หลักการแบ่งปันพึ่งพากันและกัน โดยมีรูปแบบของคณะกรรมการร่วม มีการร่างแนวทางการแก้ไขปัญหาระยะสั้นระยะยาว โดยใช้หลัก “สิทธิชุมชน” ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 46

ในประเด็นเรื่องบทบาทในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกระตุ้นให้ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยการสร้างความตระหนัก ผ่านการคิดวางแผนงาน และดำเนินการร่วมกัน ส่งผลให้หมู่บ้าน ตำบล สามารถสร้างความสุข ความสันติ ความมั่นคง ตลอดจนความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

บทบาทในข้อนี้เป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับความสมานฉันท์ ในความหมายที่ สมสุข บุญญาบัญชา และคณะ (2542) ได้สรุปไว้ว่า คือ

1) การร่วมคิดร่วมทำ เปิดพื้นที่ให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน สังคม ได้มีบทบาทมีส่วนร่วมในการจัดการการแก้ไขปัญหาของตนเอง

2) การทำงานร่วมกันทำให้เกิดความเข้าใจ ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความสมานฉันท์ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากเวทีพูดคุย ต้องเริ่มต้นจากการทำ

3) ความเห็นใจ เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้ที่ค่อยโอกาสกว่า อ่อนแอ ให้ได้รับการเอาใจใส่ ไม่กีดกันออก

4) การมองไปข้างหน้า มองเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นร่วมกัน ไม่ยึดติดอยู่กับเรื่องเดิม ๆ ร่วมกันคิดค้นหาวิธีการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น

5) การสร้างกติกา สร้างระบบร่วมกัน ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปรับระบบ กฎหมาย โครงสร้าง ให้เอื้อต่อการสร้างความสมานฉันท์

สำหรับในประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ผลการศึกษาวิจัยที่ได้ในประเด็นนี้มีข้อสรุปที่เด่นชัดว่า จิตสำนึกของประชาชนที่มีความกระตือรือร้น สนใจติดตามประเด็นปัญหาของหมู่บ้านชุมชน มีความเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมสูง การเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น ช่วยกันคิด ตัดสินใจ แฉะแนวทางแก้ไขที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด กำหนดระเบียบ กติกา มารยาท ตลอดจนการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ปรึกษาพูดคุยกันได้ มีการประนีประนอม ช่วยเหลือ เอื้ออาทรกันแบบพี่แบบน้อง เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเมืองภาคประชาชนมีบทบาทในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ เมื่อคนในชุมชนมีความรัก มีความสามัคคี จะทำกิจกรรมใดก็สำเร็จ กลุ่มกิจกรรมองค์กรต่าง ๆ ร่วมมือกันทำงานเพื่อสังคม เกิดสันติภาพในชุมชน

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมชุมชนที่มีการช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น การลงแขกเก็บทูนเรียน การจัดกิจกรรมส่วนรวม การช่วยเหลือกันด้านความรู้ เช่น การทำทุเรียนนอกฤดู การส่งเสริมให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งระดับสถาบัน ครอบครัว และบุคคล เช่น คุยกันขณะดื่มน้ำชา กาแฟ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ และประสบการณ์จากสภาวะแวดล้อมที่หลากหลาย เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเมืองภาคประชาชนมีบทบาทในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความผูกพัน เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกันมากขึ้น ตลอดจนยกย่องและสร้างแรงจูงใจแก่ภาคประชาชนที่เป็นแบบอย่างแห่งการเรียนรู้สู่ความสมานฉันท์ จนกระทั่งสามารถเป็นตำบลสมานฉันท์ที่เข้มแข็ง สอดรับกับนโยบายของรัฐบาลในสมัยปัจจุบัน

ประเด็นสำคัญที่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนโดยผ่านการทำงานของกลุ่ม องค์กร เช่น การรวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ระบบบริหารจัดการร่วมกัน ลักษณะที่น่าสนใจประการหนึ่งของการทำกิจกรรมของตำบลในวงได้คือ กิจกรรมที่ทำมีหลากหลาย มีความเชื่อมโยงกันในวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน กิจกรรมเหล่านี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้มีโอกาสพบปะเพื่อร่วมคิด ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกันมากขึ้น นอกเหนือจากการพบปะตามธรรมเนียมปฏิบัติที่มีอยู่เดิม การพบปะผ่านการทำกิจกรรมร่วมมีส่วนช่วยสานสายใยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้มีความผูกพันเพิ่มขึ้น เมื่อได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมกลุ่ม ความเข้าใจ

ในปัญหาาร่วมของคนในชุมชนมีมากขึ้น อันจะช่วยกระตุ้นให้เพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของปัญหา ทั้งที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับกลุ่ม และกิจกรรมการดำรงชีพที่กลุ่มไปเกี่ยวข้อง และปัญหาส่วนรวมบางส่วนของชุมชน ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้มักจะยึดโยงเข้าด้วยกันอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน ความสัมพันธ์และความรู้สึกผูกพันเชิงสมานฉันท์เพื่อร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหาาร่วมที่เผชิญอยู่จึงเพิ่มขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ในทิศทางนี้เป็นฐานสำคัญของการรวมพลังทำงานด้านอื่น ๆ ที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ซึ่งในประเด็นนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาของ อาแว มะแส (2553) พบว่า สังคมชนบท สมาชิกของชุมชนมักจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิดผ่านระบบเครือญาติ และยึดโยงด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอิทธิพลสูงต่อวิถีชีวิตในแต่ละชุมชน ชุมชนชนบทที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนามักจะดำเนินงานพัฒนาในรูปแบบของการทำกิจกรรมร่วมด้วยเสมอ การทำกิจกรรมร่วมเป็นเครื่องมือการพัฒนาที่มีผลอย่างสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพสังคมในชุมชนใน 4 ด้านด้วยกัน คือด้านความมั่นคงทางสังคมเศรษฐกิจ ด้านความครอบคลุมทางสังคม ด้านความสมานฉันท์ทางสังคม และด้านการสร้างความเข้มแข็ง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การเมืองภาคประชาชนควรแสดงบทบาทตัวอย่างให้ประจักษ์ ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระดับชาติ และการปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางในการนำเสนอความเห็นของประชาชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจะช่วยให้ประชาชน เห็นว่าความคิดเห็นของตนเองมีค่า ซึ่งจะเป็แรงจูงใจให้ประชาชนสนใจเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันพระปกเกล้า สถาบันพัฒนาการเมือง ซึ่งมีงบประมาณในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชุมชนของประชาชนจัดทำกิจกรรมผ่านทางสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง ร่วมมือกันจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการเมืองภาคประชาชนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถแสดงบทบาทได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเสริมสร้างความสมานฉันท์ เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างดี และจะช่วยเสริมสร้างให้บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในประเด็นดังกล่าวมีความเด่นชัดยิ่งขึ้น

3.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) การเมืองภาคประชาชนควรใช้กลุ่ม องค์กรชุมชน เป็นที่เรียนรู้ เป็นเวทีวิเคราะห์ที่จะระดมผู้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มาร่วมกันกำหนดทิศทางในการแก้ปัญหา ป้องกันปัญหา และพัฒนาสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดขึ้นควบคู่กันไปด้วย

2) การเมืองภาคประชาชนควรมีบทบาทที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

3) รัฐและหน่วยงานอิสระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาชน ควรให้การสนับสนุนงบประมาณ

4) การเมืองภาคประชาชนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำปัญหาของท้องถิ่นที่เป็นความต้องการของประชาชนไปสู่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคือเป็นรูปธรรมให้กับประชาชน

5) เพิ่มบทบาทในการทำหน้าที่ขับเคลื่อนชุมชน สังคม ไปสู่การปกครองที่น้อยลง หรือการรับผิดชอบตนเองมากขึ้นของภาคประชาชน รวมทั้งติดตามและตรวจสอบการทำงานของตัวเองที่มาจาก การเลือกตั้งให้มากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ศึกษากรณีตำบลในวงได้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง มีประเด็นต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับส่วนอื่น ๆ อีกมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับและรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงภาคประชาสังคมต่าง ๆ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรนำเสนอประเด็นที่ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในอนาคต ดังนี้

3.2.1 สนับสนุนการวิจัยเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะยกระดับของการเสริมสร้างความสมานฉันท์ให้เด่นชัด เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในอนาคตต่อไป โดยเฉพาะการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในระดับสังคม

3.2.2 สนับสนุนการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับบทบาทของการเมืองภาคประชาชนว่ามีส่วนสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร มีปัญหา และข้อจำกัด รวมทั้งแนวทางที่เหมาะสมอย่างไร